

פרשת וילך

"וַיֵּרָא ה' בְּאַהֲלֵי בְּעַמּוּד עָנָן, וַיַּעֲמֵד עַמּוּד הָעָנָן עַל פֶּתַח הָאֶהֱלָה: וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, הִנֵּה שָׁכַב עִם אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעַם הַזֶּה וְזָנָה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נֹכַר הָאֶרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָּא שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ, וַעֲזָבֵנִי וְהִפָּר אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ: וְחָרָה אַפִּי בּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא וַעֲזָבְתִּים, וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לָאֵכֶל, וּמִצָּאָהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת, וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא, הֲלֹא עָלַי כִּי אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי מִצְאוֹנֵי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה: וְאֶנֶכִּי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא..." (דברים לא: טו-יח)

מלבד הנימה המאימת של הפסוקים האלה, הם מדאיגים מסיבה אחרת. נראה שבשלב כלשהו, העם מודה על חטאיו ושהוא עזב את ה'. "וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא, הֲלֹא עָלַי כִּי אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי מִצְאוֹנֵי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה?" נראה שבמקום פיוס, המילים מרחקים אותו עוד יותר וְאֶנֶכִּי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא... ". רעיון התשובה וְתִקְוֹת התשובה מודגשים פעמים רבות בתורה, ובצורה בולטת ביותר בראשית פרשתנו הכפולה: "וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל לְבָבְךָ בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: וְשִׁבַּתְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמְעַתָּ בְּקוֹלוֹ... (ל: א-ב) התורה ממשיכה בהבטחה שה' יקבל את תשובתנו, יחזיר אותנו לארצנו, וייתן לנו עושר וכל טוב וכו'. ואולם כאן ה' כביכול כועס על ניסיוננו להודות על טעויותינו, שהוא אחד מההיבטים העיקריים של התשובה.

בהקדמה לספרו "שערי תשובה" כותב רבנו יונה שאחת מהטובות הגדולות שעשה ה' עם בריותיו היא להכין להן דרך להתעלות מפשעיהם, ולהינצל ממלכודת החטא, לעלות ממעמקים ולהינצל מחרון אף ה'. הוא לימד אותם לחזור אליו עם פשעו... וגם אם פשעו בצורה חמורה וללא הרף, ומרדו בה', הוא לעולם אינו סוגר את דלתות התשובה מלפניהם, ככתוב: "שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹכְבִּים" (ירמיהו ג: כב).

מוזר שרבנו יונה משתמש בפסוק הזה כדי להוכיח שה' אינו סוגר דלתות התשובה. רבו המפורסם של רבי מאיר, אלישע בן אבויה, הנודע בכינויו "אַחֲרִי" עזב את כל התורה. רבי מאיר הצטער על זה עד מאוד, וניסה בכל כוחו לשדל אותו לחזור בתשובה. באחד מניסיונותיו, אמר לו אחר: "אתה רוצה שאני אחזור? תשכח מזה, כי שמעתי בשמים, מאחורי הפרגוד, קול המכריז: שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹכְבִּים, חוץ מאחר (חגיגה, טו).".

הגמרא לא הייתה מצטטת את תשובתו של אחר, אילו לא הייתה אמינית. והנה היא קשה משתי סיבות:

1. אחד מיסודות התשובה הוא ששערי התשובה אף פעם לא ננעלו.
2. הפסוק שבו משתמש רבנו יונה להוכיח ש"אף פעם לא מאוחר מדי" הוא אותו פסוק שאחר שמע מפי הקול השמימי.

תארו לעצמכם רבי (מורה) שהתברך בתלמיד הקשה ביותר בעולם. הרבי הוא הרבי הטוב בעולם, עם סבלנות (כמעט) ללא גבולות. הוא צריך להתמודד עם הפרעות ללא הרף, יהירות וחוצפה. הוא משתמש בעונשים, איומים, הבטחות גמול, הכול לשווא. הרבי אינו מסתכל רק על התלמיד הקשה. כיתתו מתפוררת. הוא מבין שאם הוא אינו עוצר את זה עכשיו, הוא יאבד כל שליטה על הכיתה, ולא יישאר שום סיכוי שמישהו ילמד דבר השנה.

אחרי אירוע חמור במיוחד, הרבי שלף את מה שהוא קווה להיות את הקלף המנצח. "זהו זה!" הוא אמר בקול רועד מזעם, "זאת הפעם האחרונה שאתה הורס את חייכם של כולם. תזכור טוב את המילה שלי: אין חזרה ממנה. אם אתה שוב מפריע או מתפרע בצורה כל שהיא, היום, מחר או בשבוע הבא, אתה בחוץ. מעולם לא זרקתי בחור מהשיבה, אבל את אינך יודע להתנהג כהלכה, שוב, אין מקומך כאן"

דממה שררה בכיתה. אף אחד לא חשב שאין הרבי התכוון למה שהוא אמר, גם לא התלמיד המפריע. היה ברור להם, ואולי גם לו, שהרבי צדק. כבר ניתנו לַפְחֹר יותר מדי הזדמנויות. חייב היה להיות סוף דרך במקום כל שהוא, וכעת ידעו איפה אותו סוף דרך. באופן מפתיע, קרה שינוי. ליצן הכיתה פתאום ידע איך להתנהג. הוא ישב בשקט, ניסה במיטב יכולתו להקשיב, וסירב להפריע בכל דרך שהיא. וככה זה נמשך רוב השבוע. אולם, בשלב כל שהוא, התנהגותו המופתית החלה להתדרדר, במידת מה בהתחלה, ואחר כך תכופות יותר. הילדים הבינו שהדברים יגיעו לנקודת שבירה. ברור היה ש"אדון קשה" עמד לחזור לסורו.

בסופו של דבר הרבי הרגיש שזהו זה. הוא לא שכח את הבטחתו. "החוצה!" הוא שאג. "צא מכיתתי, ואל תחזור אי פעם. לך, בחר לך ישיבה אחרת. כאן אינך רצוי עוד." הילד החל לצעוד לכוון הדלת. "לאן אתה הולך? אל תעזוב ככה. קח את ספריך, את הגמרא שלך, את המעיל, כל מה ששייך לך – הכול. התכוונתי לכל מילה שאמרת. איני יכול לעזור לך. אתה לא תחזור הנה."

בבוקר למחרת, להפתעתה הגדולה של כל הכיתה, הילד היה מחוץ לבנין, עם גמרא בידיו. כל הכיתה חשבה שאביו איים על המנהל, והנה הוא בחזרה. אבל כששער הישיבה נפתח, הוא לא נכנס. וזה היה עוד יותר מוזר.

למחרת חזר המחזה על עצמו. כאן הוא היה עם הגמרא שלו. הוא לא נכנס לבנין, הוא אפילו לא ניסה, ולא דיבר עם אף אחד. ביום השלישי, אחד מהתלמידים שם לב לרשרוש קטן על יד החלון, ובלי למשוך תשומת לב, הוא התקרב לחלון לראות יותר טוב מה שקורה. כן! כאן הוא היה. יושב מתחת לחלון, ומקשיב בקשב רב לשיעור. הדבר עבר מפה לאוזן, ומהר מאוד כל הכיתה הייתה בסוד הדברים.

הרבי שם לב, שהתלמידים מצאו כל סיבה להתקרב לחלון. סקרן, הוא התקרב כבדרך אגב אל החלון, זרק מבט חטוף, והמשיך ללמד כאילו לא קרה דבר.

ככה זה המשיך, כשבוע ימים. כל יום, הרבי היה בודק, והוא היה כאן, מקשיב בנחישות, בלי להרים את מבטו מהגמרא שהיו לומדים, ולו לרגע. זה היה מדהים. הרבי כבר לא יכול היה להתאפק, חיכה עד שהכיתה התרוקנה, הלך לחלון, וקרא לנער. "מה לך כאן? אתה לבטח חושב שאני ארחם, ואקרא לך חזרה לכיתה."

"לא." אמר הנער

"אז מה אתה עושה כאן. מה אתה רוצה להשיג."

"אני רק מנסה להבין את הגמרא. אחרי שזרקת אותי, חשבתי הרבה, והבנתי עד כמה טיפש הייתי. מצער בשבילי, אבל מאוחר מדי. אני יודע שאינך יכול להחזיר אותי. אתה יכול לזרוק אותי מהכיתה, אבל אין בכוחך למנוע ממני ללמוד תורה. וככה, החלטתי ללמוד תורה, גם אם לא בתוך הכיתה."

"בני" אמר הרבי, כשדמעות בעיניו, "שום דבר לא היה יכול לשכנע אותי להחזיר אותך לכיתה. אבל במקום להתווכח איתי, נגעת לי בנשמה עם רצונך הטהור ללמוד תורה. אף פעם לא מאוחר, חזור לכיתה."

"וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא, הֲלֹא עַל פִּי אֵין אֱלֹקִי בְּקֶרְבִּי מִצְאוֹנִי הֶרְעוֹת הָאֱלֹהִים?" הם יתייאשו, ויאמרו בליבם, "לא מגיע לנו טוב יותר, אין בידינו לעשות יותר. גלינו מארצנו, ונתרחקנו מלפני ה'." "הלך" מזלנו.

במובן מסוים, הם צודקים. "וְחָרָה אִפִּי בּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא וְעֲזָבְתִּים, וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם". במצב הקיים, אין ה' רוצה שום עסק איתם. הוא זרק אותם מלפניו. ואולם הם יכולו להתנהג כמו הנער. הם יכולו לעמוד בשקט בקרן זוית, לפתוח סידור, ולהשתפך נפשם לפני ה': "ה' יכול לסרב לשמוע לתפילתנו. זה לא מונע מאתנו מלהתפלל ולחזור בתשובה. כל זמן שהוא

מרשה לנשמתנו להישאר בתוך גופנו, אנחנו יכולים להשתמש בנשימתנו להתפלל ולהלל לה!".

באמת, תשובה אף פעם לא נדחית, אפילו כשבת קול אומרת אחרת. זאת הייתה יכולה להיות התגובה הנכונה להם ול"אחר". (אגרא דפרקא). כשהיא נעדרת, יכולה להיות רק התרחקות נוספת. " וְאֵנֶכִי הַסֵּתֶר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא.. " או כפי שאומר ה"אגרא דפרקא", במילים של הגמרא בפסחים פו: "כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה, חוץ מצא".